

Saesaare Infopäev – protokoll

20.07.2017
Taevaskoja Salamaa saalis

Infopäev algus kell 17:00 ja lõpp kell 19:30

Infopäeva juhatas Elar Põldvere. Infopäevast osavõtjaid oli 28 inimest.

Päevakord:

1. Kogunemine ja osavõtunimekirja täitmine (kuni 10 MIN; jätkub ettekannete ajal).
2. Sissejuhatus ning Saesaare paisu lugu Generaator AS pilgu läbi ja vee erikasutusloa taotlemisest (Jan Niilo (Generaator AS); 15 ... 20 MIN).
3. Edasise päevakava tutvustus (sh küsimuste esitamisest ja diktofonist), paikkonna huvigruppide kaardistamisest (sh hilisem kontaktandmete täpsustamine/lisamine), teadaolevate variantide tutvustus ning kruvipäasust (sh video) ning sissejuhatus järgnevale ettekandele (Elar Põldvere (Alkranel OÜ); 30 ... 45 MIN).
4. Paus (vajadusel; 10 MIN).
5. Ökoloogilis-majanduslik analüüsi olemus ja uuringus osalemisvõimalused (Aija Kosk (EMÜ jt); 20 MIN);
 - 5.1. Uuringu ja küsitluse taust (mh näiteid) ning seni toimunu kokkuvõte.
 - 5.2. Edaspidi saadetavad küsitluslehed (periood jms).
6. Paus (vajadusel; 10 MIN).
7. Üldine arutelu - arvamused / küsimused / ettepanekud (esitaja ütleb oma nime) - 30 MIN.
8. Kokkuvõte ja suunised edasiseks (Elar Põldvere; 10 min).
9. Lisaandmete kogumine (peale põhiarutelu lõppu);
 - 9.1. Huvigruppide kontaktandmete (sh kaevud) täpsustamine/täitmine (digi/paber).
 - 9.2. Vee erikasutusloa nõusolekute täpsustamine/täitmine (digi/paber).
 - 9.3. Vajadusel arutelud väiksemates gruppides.

Küsimuste esitamine – lühidalt, vajadusel, iga ettekande lõpus ning pikemalt üldise arutelu ajal. Küsimuse esitajal palume nimetada ka oma nime.

Küsimused:

Elar Põldvere: Aija on viimaseks suuremaks esinejaks, seega nüüd arvamuste avaldamine.

I **Ülar Loolaid:** Kas see uuring on rahastuse saanud? Mind häirib selle asja juures väljend turuväline kaup. Ma eelistaksin sellist sõna nagu avalik hüve. See millest me räägime on see, mida loodus ehk ümbritsev keskkond pakub. Tegemist ei ole kauba tootmisega. See millest räägime pole kaup, vaid midagi muud. Pigem avalik hüve, mida loodus meile pakub. See kauba sõna võib selgitusena juures olla, kuid tegemist ei ole kaubaga.

Aija Kosk: AS Generaator maksab. Erinevaid mõisteid on palju, ma ise kasutan ka sõna avalik hüve. Kui neid slide tegin, siis otsustasin, et ei hakka erinevaid mõisteid kasutama, sest läheb segaseks. Muidu kasutan, et arusaadavamaks teha. Lepime praegu kokku, et kasutame väljendit avalik hüve. Mulle tundus hetkel, et oleks parem kasutada väljendit kaup.

II **Ahti Bleive:** Kuidas keskkonnaamet ja riiklik institutsioon sellisesse uuringusse suhtub. Kuidagi loogiline, et rahastus tuleks nende poolt. Kas nemad ei peaks maksma? Võib jääda mulje, et kui AS generaator rahastab, et siis võib nõ olla kallutatud.

Aija: Mujal maailmas ongi nii, et riik tellib antud uuringud. Otsustamaks, kas anda avalikud hüved eratarbimisse või jätta ühiskonnale. Meil riiklikud asutused selliseid uuringuid ei telli, vaid teevad KMH ja selle järgi tehakse otsus. Keskkonnaametiga on suheldud ja nad teavad, mida tegema hakatakse. Tundusid positiivsed.

Elar Põldvere: Keskkonnaameti esindaja on saalis. Riigil võib olla on mõistlik vahendeid suunata kuhugi mujale. Aija uuring on sõltumatu, kuna kaalutakse ka lammutamise varianti. Usaldusväarsuse suurendamiseks on meil keskkonnaametiga suhtlus ja järelevalve. Arendaja maksmisel ei ole see nõ paha uuring, kui riik antud uuringut ei telli ning seega jääks tegemata. Loodetavasti on see vastuvõetav. Uuringut tehakse tunnustatud meetodikaga.

Aija: Rahastaja ei ole mind hetkekski seganud

III **Aare Kure:** Raha mädaneb looduskaitsealadel.

Elar Põldvere: Aitäh märkuse eest.

IV **Margus Lillo:** Meetodika koha pealt – olles rääkinud paljude inimestega ümber järve, 50% ei saa aru mida tehakse. Peaks olema lihtsam ei või ja variant ka. Eriti vanematele inimestele raske teha selgeks. Rahalise hindamise pool kõrvale jätta ja teha lihtsamaks. Hindamise pilt selgemaks teha, kõik ei suuda seda hoomata seda nagu peaks. Tavaline inimene ei saa aru, et see ehmatavad ära. Kui küsida, et mida eelistatakse ainult, ilma hinnata. Hindamine ehmatab ära, tekitab tõrke. See ring, kes adekvaatselt vastab võib olla kitsas.

Aija: Võiks olla nagu üks küsimus veel. Üritan teha võimalikult selgeks ja küsitlust testida ka veel. Paisu likvideerimine, kui palju olen nõus maksma – nt 5 eurot iga kuu. Tegelikult on see päris suur summa, kui populatsiooni ja valimi peale laiendada ning arvestada 5 aasta peale. Mõelge sellele, et palju olete nõus maksma.

Margus Lillo: Ei julge kirjutada, et muidu tullakse homme küsima.

V **Tõnu Kroll:** Kuidas need summad mõjutavad antud olukorda? Ega riik meilt seda sisse nõudma ei hakka? Tegelikult on väga raske hinnata seda avaliku hüve (mets, kalad, vesi, värske õhk, turism). Ei maksaks paisu likvideerimise eest midagi. Olin paisu ehitamise juures.

Aija: Need summad näitavad, kui suur on inimeste huvi. Tegelikult ei küsi raha, tahan teie arvamust. See näitab kui kõrgelt te hindate seda kohta. Selleks ongi see uuring, et see lihtsamaks teha. Kumma kauba ostate ja mis olete valmis maksma.

Elar: Raha ei tulda välja nõudma. Uuringu põhjal on riigil võimalik teha poliitilisi otsuseid. Iga tegevus nõuab finantseerimist, kas riigi või eraettevõtte poolt. Kui lisame

ka väärtushinnangu, seega saab ka erinevate fondide poole vaadata. Kui ainult ei/jah, siis ei tea finantsilisest poolest midagi.

Aija: Niisuguseid uuringuid kasutatakse siis, kui riik (mitte Eesti) tahab teada kui palju mingi keskkonnakaitselise objekti kaitseks on valmis maksma. Kõigepealt teeb maksevalmiduse uuringu ja saavad teada, mis inimesed on valmis selle eest maksma. Nt inimesed valmis maksma 100 000, seega riik ei peaks rohkem maksma kui 100 000.

Elar: Aija tööühm tegi Tallinna lähedal ühe uuringu. Oligi suunis riigile, et palju on mõistlik tervendamisse investeerida.

- VI **Arvo Järvet:** Arvamus tuleb Margus Lillo küsimusest. Kohalike elanike jaoks eriti, vanema põlvkonna jaoks on niisugused lahendused 8paisu likvideerimine ja kruvikalapääs) liiga tehnilised. Kasutaks nt paisjärve likvideerimine ja paisjärve säilitamine. Mitte otseselt välja tuua, et mida tehakse. Paljud teavad, et on paisjärv kuid ei tea et seal HEJ on. Eriti maastikuhinnangute ja emotsioonide saamisel. Praegu liiga ametlik nimetus.

Aija: Need on praegu pealkirjad, mis me oleme kasutanud. Võib kasutada küll.

Elar: Küsitlusringis on ilmselt väga palju erinevaid inimesi. Paljudele meeldib lihtsus, aga ka detailsus oleks hea. Koos lisaselgitustega, annab parema pildi.

- VII **Tarmo Schmidt:** Kui paisjärv asuks Harjumaal, siis saaks teistsuguse tulemuse. Kas mingi koefitsiendiga ka korrutatakse? Sissetulek on siin piirkonnas väiksem, aga proportsionaalselt on nõus sama palju panustama.

Aija: Vaadatakse piirkonna keskmist sissetulekut ja selle järgi vaadatakse, mitte riiklik keskmine sissetulek.

Elar: Plaanis ka üleriiklik küsitlus. Saada ka toetav pilt, mida üle riigi erinevate piirkondade inimesed antud asjast arvavad.

- VIII **Raivo Sihver** (ajakiri Koit): Kõrged keskkonnaametnikud ütlevad, et mida te rahast loete, et see tuleb Euroopast.

Aija: See raha ei tule Euroopast, see väärtus. See näitab kui kõrgelt inimesed väärtustavad seda piirkonda. Kui lähed poodi, siis on kaks aspekti: mul on seda vaja ning kui palju mul raha on. Kõik turu ostud tulenevad sellest, mida mul vaja on ja palju mul selleks raha on. Siin samamoodi – ma vajan seda, aga palju ma olen nõus selle eest maksma.

Kuresoo raba rahaline väärtus – kohalikud ettevõtjad kirjutasid suuri summasid, kuna see piirkond toob mulle sisse ja tahan, et see sissetulek säiliks. Need, kes ettevõtlusega ei seostanud (elanikud, turistid) maksevalmidus oli väiksem, kuna nende sissetulek ei sõltu sellest. Julgustan ütlema summana 10 eurot, kui sissetulek on 300 eurot, siis see päris suur summa. Ei tasu mõelda, et mis see minu 5, 10 ja 15 eurot. Kui laiendada kogu populatsioonile, siis saame suure summa.

- IX **Ahti:** Pole päris võrdsed variandid. Me enam vähem kujutame ette, mida tähendab kruvikalapääs ja paisjärve säilimine. Inimene ei kujuta ette, mida tähendab paisu likvideerimine, ei tea mis siis juhtub. Seega pole võrreldav. Inimesed on konservatiivsemad – säilitame selle, mis meil on see on kõige parem.

Aija: Katsun vastuolu vähendamiseks kasutada uuringus pilte, mida on teinud Urmas Nugini inseneribüroo. Loomulikult iga üks laseb fantaasial edasi lennata.

- X **Tõnu Kroll:** Mäletan jõge tollest ajast ka. Ennem püüdis ise forelle selle jõe peal. Et neid kalu nii palju nüüd oleks, siia tuleks suures koguses.

Elar: Kõik visioonid, mis on tehtud, seda mis 1950 oli, seda tagasi luua ei saa. Kui otsustatakse eemaldada. Siis meie võimalus on ainult loota, et 2016 KMH andis suure sisendi maastiku kujundamise kavandile. Kui hakatakse taastama, siis tekib muid aspekte (kuhu teha lõkkeplats jms). Mõlemal pool on omad hirmud ja kartused. On ka need hirmud, et kui kruviturbiini tööle paneme, siis paisutaja lükkab veevoolu mujale. Hirmude skaala on suhteliselt võrdväärne.

- XI **Tõnu:** jõe väärtushinnangule andes. Kui paljud inimesed saaksid 20-30 aasta pärast üldse kalastada? Enne paisjärve said kalastada ainult seltsilised, teistele oli kalastamine tasuline. Ei ole nii palju kalu, et saaks 1000 inimest kalastada. Kui kõik hästi siis 40 kg forelli. Kes saavad kalastada? Kuidas see raha sisse kasseeritakse, mis selle asja peale läks? Kas need kes kalastajad või seenel käivad?

Elar: Lisan, et see millised õigusaktid ja püügireeglid seal tulevikus on pole meie võimalus öelda. Püüginormis sätestatakse vastavalt riikliku seire tulemusele. Kui palju kala hakkab seal elutsema, ka see pole oluline, tähtis on Euroopa Liidu nõuded.

Tõnu: Me ei pea täitma iga riigi nõuet.

Elar: Seisukoht on arvesse võetud.

- XII **Jüri Kure:** Kas keegi on käinud allavoolu jõge (Porgandi sillast alla poole)? Kas keegi on sealt poolt uurinud? Kui likvideerida, kõik see muda mis allavoolu läheb, see ummistab kõik ära ega jõua Emajõkke.

Elar: Nii riik kui ka ettevõtted on teinud erinevaid uuringuid, et saada erinevaid tegevuslubasid. Miks eeldate et kogu sete lastakse allavoolu? Tahest tahtmata läheb teatav kogus sete allavoolu. Tahtlikult ei tehta, et kogu sete lastakse alla. Selle likvideerimine on veelgi kallim. Jõe olukorda on nii all- kui ka ülesvoolu uuritud ning vajadusel uuritakse edasi. Võetakse kasutusele meetmeid. Samuti teostatakse vajadusel lisa uuringuid setete kohta. See sete, mis paratamatult allavoolu läheb, see ei ummista.

- XIII **Aivar Kottise:** Kuhu pandi setted Kiidjärve setted tammi tagant? Kas keegi näitab selle koha kätte? Vallavalitsusest öeldi, et ennem ei väljastata ehitusluba, kui on koht kuhu pandi. Aga kuhu pandi need setted?

Elar: Osad pandi kalda tsooni, kalda kindlustamiseks. Kui sette ei jõudnud taheneda, siis läks veega allavoolu. Ainus millele saan rõhutada on südametunnistus ja loota, et järgnevalt nii ei tehta.

XIV **Arvo Järvet:** Kuhu sete pandi?

Meelis Järvemägi (Keskkonnaamet): Sete pandi kaldasse.

XV **Jüri Kalevi:** Keegi ei küsi nende inimeste käest, kes on kannatajad. Mul oli 2 m vett, nüüd 50 cm. Muda läheb kõik alla Peipsi poole, keegi ei korista seda. Kiidjärve silla alt ei lähe varsti 2 aasta pärast midagi läbi. Liiva ja rämpsuga ei korista keegi ega vastuta. Liiv ja muda läheb kõik allavoolu. Annan meelsasti 5 eurot.

Aija: Teil on palju muresid ka teiste paisudega. Aga me alati pole kõige pädevamad vastama.

XVI **Aivar Kottise:** Liivapaljandid. Kuidas paljandunud paljandeid vaadata saan? Praegu seal võsa ja nõges. Keskkonnaametist vastati, et see on eramaa ja see on nende mure. Kalamees saab kala püüda. Täna näeme ainult riigi huvi, et saada kätte Euroopa raha, et kohaliku inimese eluolust ei huvitu keegi. See kes raha jagab, teda ei huvita, mis toimub koha peal.

Aija: AS Generaatori eesmärk peamiselt säilitada see olukord, mis praegu on ja teha parimat võimalik. Pigem säilitada see olukord, mis praegu on. Seetõttu ongi uuring just kohalike seas.

XVII **Margus:** Põhimõtteline otsus on ju tehtud, et lastakse alla see pais. Erilisi uuringuid kalade kohta KMH ei tehtud? Meie tõstatatud küsimise peale tehtud uuringud, neid kalu ei leitud, kes rändama peaks. Kesine seisund tuleneb meetodika muutusest, kuna kesine saabki olla kuna on pais. Teemad peaksid olema ka tõstatatud.

Elar: Viited veemajanduskavale, me tegeleme ka nende teemadega. Toonitan, Saesaare-Kiidjärve on tugevalt muudetud veekogumiga, mille puhul räägime kõige paremast seisundist hea ökoloogiline potentsiaal.

XVIII **Tarmo Schmidt:** Millised võimalused on, et see töö mis te teete, et sellel on väljud? Kas teid võetakse kuulda? Kas seda tööd üldse arvestatakse?

Aija: Vee erikasutusloa juurde läheb majanduslik-ökoloogiline analüüs. Mina olen keskkonnaametiga kohtunud kaks korda, minu arvates on nad positiivsed. Nad on valmis mõtlema selle üle ja võtma seda kõike arvesse. Keskkonnaametis, kellega olen kohtunud (minu tudengid) ja on õppinud seda sama. Nad saavad aru, mida neile pakutakse nende tulemustega. Ma hindan kõrgelt neid. Võetakse arvesse kui ühte varianti. Ei tohi mõelda seda, et kui see uuring saab tehtud, siis ongi kõik valmis ja lõplik tõde olemas. Ei ole nii, see on üks paljudest aspektidest.

Tarmo: Küsimus konkreetselt, et mis on tõenäosus kruvikalapääsu rajamiseks?

Elar: Seda üritust ei oleks, kui me arvaks, et seda ei rakenduks. Me näeme, et sellest infost on kasu, aga kas ja kuidas osatakse seda kasutada, seda ei oska öelda. Demokraatlikus riigis on erinevad arvamused, ja peame nendega arvestama kuigi nad meile ei meeldi.

Aija: Siin piirkonnas ma näen inimeste huvi. Huvi kaitsta oma arvamust, see on oluline. On ka kohti, kus on huvi leige.

Raivo: Keskkonnaamet lükkas KMH raames tehtud vastuväited tagasi ning ei arvestanud ühtegi vastuväidet.

XIX **Ahti:** Millal küsitlus valmis?

Aija: Eelnevalt saadetakse laiali küsitlus. Tegemist on kirjaliku küsitlusega. Vaadata üle kontaktandmed, et saata küsitlused laiali.

Ahti: Kuna küsitluse tulemusi on oodata?

Elar: Lõpp tähtselt mille alusel me tegutseme, kus peaks ka DP ja KSH raames vastused käes ja vee erikasutusloa uuendamise osas on järgmise aasta suvi (2018. a suvi). Need tegevused, mis täna teeme, me ei hoia aega kokku ning katsume võimalikult kvaliteetselt teha. Samas arvestades lõpp tähtaega.

Aija: Tegelikult tahaksite näha tulemusi?

Ahti: Teeks koosoleku kui vastused on tulnud, see oleks punkt sellele teemale.

XX **Ülar:** DP elluviija, kust tulevad ressursid? Mõtlen neid ressursse, mis pole seotud paisuga, vaid nt paisu setted, mis tekivad allavoolu. Kiidjärve süvendati poolteist aastat tagasi, aga poole aastaga oli 100 m jõelõik liiv tagasi settinud. Kiidjärve paisu kallastel palju setteid kogunenud, aga Kiidjärvel seetõttu, et seal hakkab Saesaare paisu piirkond. Kes maksab selle eest, kes sealt koristab ja kes selle eest maksab.?

Elar: Teema on keeruline. Kui kaevandatakse, siis peale kaevandamist tuleb korradada. Kui ilmnevad probleemid, siis vastutab kaevandaja. Kui kaevandaja ära kaob, siis riik. Kui tehti, aga ei tehtud korralikult, peaksid tegijad vastutama. Laiemas pildis on see ka üks küsitluse suunis, tervikliku ressursi suunamise mõistes. Millised on need väärtused mida hinnatakse ja siis hakatakse otsima, kus neid väärtuseid hakatakse välja võluma. Keeruline teema, täna ma ei oska öelda ega saagi öelda, kes on vastutav ning ei saa öelda, et ka Generaator AS oleks täielikult vastutav.

Ülar: Andsin kooskõlastuse vee erikasutusloa taotlusele – tahan, et minu huvidega arvestatakse. Tahan näha konkreetsemat kava, et kuidas minu huvidega arvestatakse. Üks asi on see palju olen ma nõus avaliku hüve eest maksma, aga teine asi on see, et palju on minu kulud, et seda hüve keegi kasutab. Võib juhtuda, et minu krundipiirest kaob jõgi ära ning seda tuleb koristada. Pean tegema praktilisi samme tegema. Minu krundist kaob jõgi ära. See on midagi muud kui aastas 5-10 eurot maksma. Ma pean seal midagi tegema hakkama. Eelmine aasta mõõtsin. Üks on mudasetted ja teine on liivasetted. Väga lühikese aja jooksul on see sete tulnud. Peab paratamatult arvestama, et see mis Kiidjärve tammi likvideerimise ajal tegemata jäänud, need tulevad natuke Saesaare paisjärve ja HEJ kaela.

Jüri Kalevi: Veelinnustik on kadunud.

XXI **Kalmer Tint:** Ma tõestaks ka muda liikumist – Täpselt see aeg, kui muda alla tuli. Sõidame Oosemäeni, iga tund võttis kapten laeva Lonny termostaadi lahti, kuna see ummistus mudaga. Esitasin ka küsimuse ministritele, aga nad ei osanud vastata. Tean kahte firmat, kes tahtsid hankel osaleda, aga loobusid. Kuna teadsid, et muda on palju ning seda pole kuhugi panna. Tuli kaugemalt ettevõtja, kes kursis ei olnud ning lasti kõik sete allavoolu. Hr Pomerants kuulis seda ja jäid vastuse võlgu. Lükati tagasi kõik.

XXII **Aare Kure:** Kui järv alla lasta pole muud kui pajuvõsa ja nõges. Allpool tammi jõgi kasvab kinni. Hein kasvab jões. Seal on muda.

Elar: Eks neid ohte ja ettemääramatusi on mõlemal variandil. Meie palve on vastata nii adekvaatselt kui teile tundub.

XXIII **Ülar:** Mõtlemas peaks veel. Liivasetted – need kahte päritolu: Kiidjärve paisjärvest tulenev sete ja see vajab eri menetlemist. Teine on Generaatori mure – Ahja jõgi toob kevadel suurveega kaasa liivasetted, kui Kiidjärve all on vooluaeglustamine, siis see liiv jääbki sinna settima. Mis sellega teha ja kuidas sellest vabaneda? Kui pais pidevalt üleval ja liiva ära toimetamist ei teha, siis on tasakaal paigast ära. Üheskohas on ülekasutamine ja teises kohas on settimine. See just voolu aeglustumise kohas Kiidjärve all.

Elar: Sama probleemistik on vee erikasutusloa teemal kirjeldatud. Tehnikud ja insenerid üritavad leida sellele häid lahendusi. Kas ja millised on, eks näitab aeg.

XXIV **Kalmer Tint:** Eesvooludel on ka probleem veepuudusega. Kas sellega on tegeletud piisavalt? Veepuudus – Ülevalt poolt ei tule vett enam nii palju.

Elar: Paneme kirja selle mõtte ja arutame edasi.